

Gabriela Brůhová

**Syntactic, semantic and FSP aspects of ditransitive complementation:
a study of *give, lend, send, offer* and *show***

Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav anglického jazyka a didaktiky, říjen 2010, 168 str. + přílohy

Posudek oponenta

Předložená disertační práce Mgr. Gabriely Brůhové si klade za cíl popsat na základě korpusových příkladů faktory určující postavení nevětných (NP) předmětů ditranzitivních sloves, tj. volbu ne/předložkové formy dativního členu. Účelem je prověřit míru souladu mezi informační strukturou a povrchoým řazením pravostranných argumentů, neboť autorka předpokládá jako hlavní faktory spolupůsobení principů *end-focus* a *end-weight*.

Teoretický základ práce prezentovaný v kapitole 2 je skutečně důkladný a přehledný. Zpracovává popis ditranzitivních konstrukcí ve starších gramatikách, zejména s ohledem na definici objektového statutu účastníka děje vyjádřeného předložkovou formou (Oi vs Oprep). Náležitá pozornost je věnována vymezení ditranzitivního slovesa, kde za základní realizační formu je brán slovosled SVOO a ostatní alternativy jsou považovány za varianty, což se však v důsledku promítá do rozličných názorů na jejich ditranzitivní platnost (adverbiální určení, předložkové doplnění a pod.). Autorka si jako kritérium ditranzitivní valence slovesa stanoví právě výskyt slovosledné varianty SVOO (str. 15) a celkově se přiklání se klasifikaci v *CGEL*. Kromě otázek syntaxe se v kapitole 2.2 věnuje popisu sémantických rolí předmětů (u Oi *beneficiary, eventive, malefactive*). Podrobně sumarizuje popisy slovosledných alternací a rozdílů v možnosti předložkového vyjádření dativního účastníka v závislosti na sémantických vztazích (různé předložky, ne/možnost dvojího slovosledu). Vedle sémantiky vlastního dativu jsou dále rozlišeny významové skupiny ditranzitivních sloves. S ohledem na definici valence a následnou konkrétní analýzu pak se také zabývá podmínkami pro nevyjádření jednoho z předmětů. Předkládá rovněž poznatky týkající se rozložení slovosledných variant v jednotlivých registrech, které do značné míry korelují s využitím zájmen v různých komunikačních situacích. Kapitola 2.5 předkládá potom shrnuje pojetí aktuálního členění větného založeného na Firbasově koncepci.

Vlastní empirická analýza je založena na dvou stech příkladech pro každé z pěti zkoumaných ditranzitivních sloves (*give, lend, send, offer* a *show*) reprezentujících různé sémantické skupiny (dle Gropen 1989). Tuto volbu je třeba ocenit, neboť u každého ze sloves lze přepodkládat vzhledem ke specifické sémantické struktuře i jiné vedlejší faktory ovlivňující realizaci komplementace (zájmena, událostní předměty, alternace předložek, nerealizované účastníky, aj.). Zkoumaná slovesa se rovněž liší četností výskytu, jak dokládá excerptce provedená na materiálu BNC (část 3.2 - Bylo by v této souvislosti možno upřesnit termín „relative frequency“ a jak byla počítána „text length in clauses“?) Do excerptce byla po úvaze rovněž zahrnuta ditranzitivní slovesa s nevyjádřeným jedním či oběma předměty (cca 1/3 příkladů), kdy pořadí předmětů zkoumat nelze (u *offer* jde o převažující realizaci).

Autorka poté popisuje nejprve jednotlivá slovesa samostatně a následně výsledky sumarizuje. Komplementace je zkoumána s ohledem na poměr četnosti jednotlivých slovosledných realizací (SVOiOd, SVOOprep a SVOprepO), ne/realizace jednoho z předmětů a jejich aktuálněčlenskou hodnotu. Tyto jsou usouvztažněny s formou předmětů, tj. proformy (osobní zájmena x ostatní typy zájmen) nebo NP se substantivním řídicím členem. Při popisu je pozornost nutně věnována událostním předmětům i přesto, že jejich vymezení je poměrně

obtížné; autorka však řeší tuto komplikaci použitím kritéria relevantního pro téma práce tak, že do popisu zahrnuje pouze případy, kdy je možné alternativní uspořádání syntaktických předmětů.

Souhrnně výsledky pečlivé a přehledné analýzy v podstatě potvrzují původní předpoklad, že stupeň výpovědní dynamičnosti je základním principem určujícím pořadí předmětů ditranzitivního slovesa, což se projevuje víceméně pravidelným postavením anaforických osobních zájmen (např. je-li nepřímý předmět substantivní a přímý zájmenný, je jedinou vyskytující se alternativou SVOOp_{rep}; je-li dativní předmět zájmenný a přímý předmět vyjádřený substantivem, je dominantním vzorcem SVOiOd).

Práce vedle těchto převažujících tendencí ilustruje i menšinové slovosledné varianty (SVOp_{rep}O), které jsou však z hlediska aktuálně-členského pravidelné. U případů, kdy lineární řazení větných členů není ve shodě s informační strukturou (zapojený předložkový předmět následuje nezapojený přímý předmět), nabízí autorka opakovaně vysvětlení: *English grammatical word-order seems to be so strong that it overrides the principle of end-focus ... these examples demonstrate that English word-order primarily serves as a grammatical device*. Bylo by možné vysvětlit tento faktor explicitněji? (str. 82-83, 95, 101, 106, 111 př. 156, str. 129, 139). Zajímalo by mě rovněž autorčin názor na vliv přivlastňovacích zájmen na řazení předmětů. (V kap. 2.5 se přivlastňovací zájmena uvádějí mezi prostředky, které mohou signalizovat kontextovou zapojenost, ve vlastní analýze se řadí mezi případy, kdy jsou oba předměty nezapojené a představují součást rematu, např. str. 106, př. 140; str. 111, př. 156; str. 128, př. 195, či str. 94, př. 108).

Autorce se tedy podrobnou analýzou podařilo prokázat souvislost mezi stupněm výpovědní dynamičnosti a postavením/realizační formou předmětů ditranzitivního slovesa. Vedle toho práce také poukazuje na případy, kde hrají roli další vlivy jako je např. přítomnost adverbialního určení. Velmi zajímavá jsou zjištění o flexibilitě konstrukcí s událostními předměty a vůbec jejich vymezení, kolokační tendence, tendence k „univerbizaci“ významu, vliv ne/životné povahy účastníků (z výsledků vyplývá, že u neživotných Oi/Op_{rep} je poměrně častá předložková realizace, která může vzhledem narušení kanonického sémantického rámce slovesa vyžadovat explicitní vyjádření syntaktického vztahu předložkovou konstrukcí).

Jak vyplývá z výše uvedeného, disertační práce Mgr. Gabriely Brůhové představuje komplexně, pečlivě a na vysoké úrovni zpracovanou problematiku. Uznání zaslouží i jazykové a technické zpracování (pouze některé v textu se objevující odkazy chybí v bibliografii (str. 7 Standoop (2000), str. 34 Mazurkewich a White (1984), Pinker (1989), str. 41, 47 Hughes a Trudgill (1996), str. 29 Poldauf (1964) aj.)

Závěr: Autorka se úspěšně zhostila úkolu popsat vliv aktuálně-členských principů na lineární řazení předmětů ditranzitivních sloves. Výše uvedené poznámky jsou spíše námětem k diskuzi. Vzhledem k uvedenému hodnocení lze tedy konstatovat, že práce zcela splňuje požadavky kladené na disertační práce, a proto ji k obhajobě doporučuji.

V Praze 20. prosince 2010

PhDr. Pavlína Šaldová, Ph.D.